

Ženy v byzantské společnosti- císařovny

Místo ženy u císařského dvora

- ▶ Ženy se obvykle dostaly na císařský dvůr díky sňatkové politice, sňatek byl tedy prostředkem k získání spojence či utužení politických vztahů
- ▶ Hlavní úlohou císařovny bylo být příkladně zbožnou ženou a reprezentovat nejvyšší ctnosti a samozřejmě dát císaři dědice
- ▶ Dalším úkolem císařoven bylo dohlížet na přesné zaznamenání data úmrtí některého z členů císařské rodiny a zavedení náležitých obřadů, které se u příležitosti tohoto výročí vždy vykonávaly
- ▶ Císařovny mohly vládnout jako regentky za své nezletilé děti a mohly zasahovat do volby nového panovníka

Irena Athénská

Solidus znázorňující Irenu jako „basilissu“ - císařovnu.

Příchod Ireny na císařský dvůr

- ▶ Irena (řec. Eirene) pocházela z nepříliš významné athénské rodiny Sarandapechysů
- ▶ Irena byla vybrána Konstantinem V. jako manželka pro jeho syna Leona IV. Chazara
- ▶ V roce 769 připlula do Konstantinopole a zasnoubila se s Leonem, šest týdnů po jejím příjezdu byli snoubenci korunováni a později toho dne oddáni
- ▶ První a také jediný syn Leona a Ireny, Konstantin VI., se narodil rok po jejich svatbě

Irena jako císařovna a matka

- ▶ Roku 775 byl Konstantin V. zraněn při střetu s Bulhary a následně umírá, jediným císařem se tedy stává Leon IV. a Irena se stává hlavní císařovnou
- ▶ Roku 776 pak nechal Leon korunovat svého tehdy pětiletého syna, Konstantina VI., na budoucího císaře
- ▶ Roku 780 Leon umírá za nejasných okolností, podezření však nepadá na Irenu

Solidus znázorňující Konstantina V. a mladého Leona IV.

Irena jako regentka

- ▶ Irena se tedy roku 780 stává spolucísařovnou svého syna
- ▶ Jedním z jejich prvních počinů je potrestání těch, kteří se proti ní ihned po smrti jejího manžela spikli
- ▶ Irena tedy následně dosazuje na prázdná místa v úřadech své stoupence
- ▶ Zvláštnímu postavení se dostává císařovniným eunuchům, některé z nich dokonce jmenuje vojenskými veliteli
- ▶ Roku 782 Irena domluvila svému synovi sňatek s franckou princeznou Rotrudou, dcerou Karla Velikého
- ▶ Irena se musela vypořádávat s výboji Arabů, Bulharů a slovanských kmenů (které v Thrákii velmi slavně porazil jeden z jejich generálů)
- ▶ Císařovna se snažila opět začlenit balkánské provincie do sféry vlivu Konstantinopole, rovněž podporovala stavební činnosti v Soluni
- ▶ V tomto období Ireniny vlády dochází k obnovení uctívání ikon
- ▶ Irena následně rozpouští vojenská tagmata (která byla proti uctívání ikon) a do vojska opět dosazuje své přívržence
- ▶ Roku 787 se pořádá sedmý ekumenický koncil v Nikaji (znám jako druhý nikajský koncil), uctívání ikon je tedy oficiálně znovu uznáno

Irena usilující o samovládu

- ▶ Irena si stále více činila nárok na to, aby byla uznána za hlavní císařovnu nadřazenou svému synovi
- ▶ Irena údajně zrušila Konstantinovo zasnoubení s franckou princeznou a roku 788 ho oženila s nevýznamnou dívkou Marií
- ▶ Konstantin se roku 790 pokouší oprostít od matčiny nadvlády, jeho pokusy však končí zajetím a mučením jeho družiny i jeho samého
- ▶ Irena se snaží na svou stranu získat vojsko, oddíly themat jí však neuznávají za svou císařovnu, ale jsou věrní své přísaze Konstantinovi
- ▶ Pod hrozbou občanské války se tedy Irena (prozatím) stahuje a Konstantin je nakonec vojskem opravdu prohlášen za jediného císaře
- ▶ Konstantin nechává vyhnat všechny věrné přívržence své matky a Irenu umísťuje do paláce Eleutherios, kde má již natrvalo zůstat mimo politické dění

Konstantinova vláda

- ▶ Roku 792 Irena přesvědčí svého syna, aby ji navrátil její pravomoci jakožto císařovny-matky
- ▶ Konstantin nechal obnovit pronásledování ikonodulů
- ▶ Po Konstantinově nezdařeném tažení proti Bulharům se vojáci v tagmatech bouří a chtějí nového krále, Konstantinova strýce Nikefora, císař však tvrdě zakročuje a potlačuje povstání
- ▶ V roce 795 se Konstantin rozvádí se svou ženou Marií a donutí ji stát se mniškou, Marie opouští císařský dvůr i se svými dvěma dcerami
- ▶ Konstantin se poté ožení s jednou z dvorních dam své ženy, Theodóté, čím si ale u lidu získá značnou nepopularitu
- ▶ Mezitím Irena poštvává proti Konstantinovi stále více významně postavených představitelů císařského dvora
- ▶ Roku 797 se Konstantin snaží uprchnout, je však zajat vojáky své matky a následně oslepen
- ▶ Konstantin je tedy, jakožto politický rival své matky, zneškodněn a je umístěn do ústraní. Umírá roku 805 (nakonec tedy svou matku přežil)

Irena jedinou císařovnou

- ▶ Irenina samovláda probíhala v letech 797-802
- ▶ Irena opět dosazuje do důležitých pozic své loajální přívržence, jako ministra financí pak volí úředníka jménem Nikeforos
- ▶ Irena si snaží získat oblibu lidu stavbou nových církevních staveb a svou dobročinností, rovněž se snaží upevnit si své místo samovládkyně
- ▶ Irena se musí vypořádávat s nájezdy Arabů pod vedením Harúna ar-Rašída (budoucího bagdádského chalífy)
- ▶ Aby zvýšila svou oblibu, rozhoduje se snížit komunální daně a daně z obchodu, tímto počinem jsou však sníženy státní příjmy
- ▶ V roce 799 Irena onemocní a zdá se, že trůn by mohl být zanechán bez dědice, což velmi znásobuje rivalitu jejich dvou „nejloajálnějších“ poradců Staurakia a Aitia
- ▶ Roku 800 je Karel Veliký korunován papežem Lvem III. římským císařem
- ▶ Irena, která si je vědomá nové hrozby, navrhuje politický sňatek Karlu Velikému, roku 802 se z Francké říše vrací delegace přinášející zprávy o císařově souhlasu

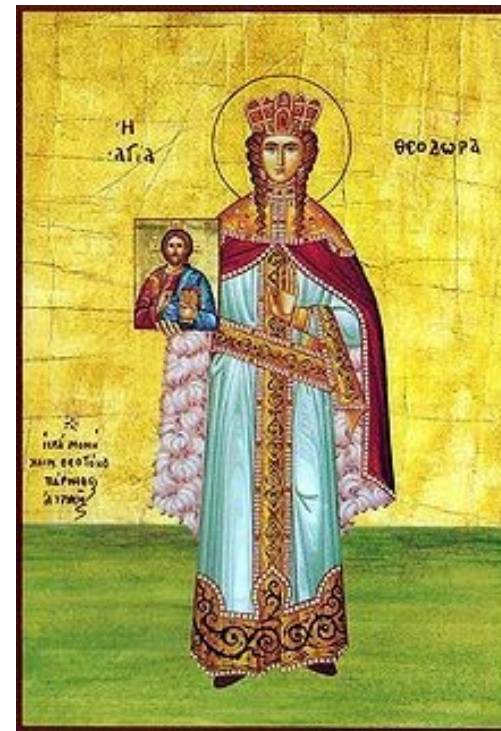
Irenina smrt

- ▶ Irenina vláda je ohrožena, Aitios proti císařovně neustále poštvává část vojska, mnoho dvořanů zase spatřuje ohrožení v císařovnině možném sňatku s Karlem Velikým
- ▶ Irena je nakonec roku 802 svržena z trůnu svými odpůrci v čele s Nikeforem, který je následně korunován novým císařem
- ▶ Irena je umístěna na ostrov Prinkipo, později na ostrov Lesbos
- ▶ Roku 803 zde pak umírá
- ▶ I přes svůj neslavný pád byla Irena první ženou mající samostatnou císařskou moc a dokázala obstát ve světě mužů

Theodora II.

Solidus znázorňující Theodoru jako císařovnu

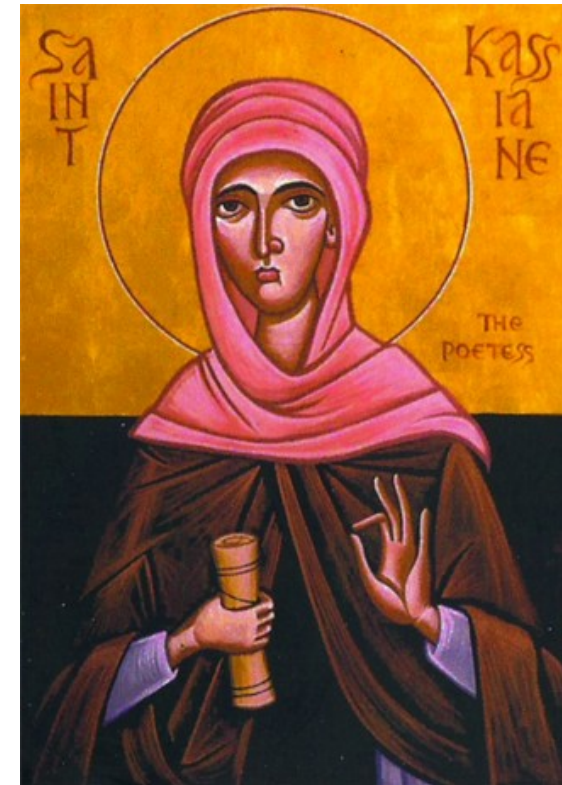
Příchod Theodory na císařský dvůr

- ▶ Theodora pocházela z Paflagonie, z vesnice Ebissa. Její otec byl vojenský důstojník, někteří členové Theodořiny rodiny byli obchodníci
- ▶ Císařovna Eufrosyne pozve mladé dívky do císařského paláce na přehlídku nevěst, kde si její nevlastní syn, budoucí císař Theofilos, má vybrat svou nevěstu
- ▶ Theodora se tedy účastní této soutěže a nakonec ji vyhraje
- ▶ Roku 830 je tedy asi dvacetiletá Theodora slavnostně korunována a stává se Theofilovou manželkou

Kassia

Theodora jako císařovna a matka

- ▶ Theodořiným prvním dítětem byla dcera Thekla, Theodora byla těhotná celkem sedmkrát
- ▶ Roku 840 se Theodoře narodí syn Michael, který je již jako batole jmenován spolucísařem svého otce
- ▶ Theodora byla velmi zbožnou panovnicí, stejně jako jiné ženy z císařského dvora uctívala zejména Pannu Marii, rovněž byla tajnou vyznavačkou ikon
- ▶ Císařovna nejspíš nebyla tak štědrá a angažovaná patronkou církevních staveb jako Irena, dala však obnovit klášter Svatého Penteleimona
- ▶ Císařovna se svým mužem přijímala velvyslance a dokonce se prý i mohla účastnit těchto schůzí, také byla přítomna závodům v hipodromu a byla jí svěřena organizace oslav na počest vítězství jejího manžela

Theodora jako regentka

- ▶ Roku 842 jmenoval Theofilos mužské regenty, aby vládli společně s Theodorou za jeho malého synka, který se má v den své plnoletosti stát jediným císařem
- ▶ Téhož roku král umírá na úplavici a císařovna se stává regentkou svého dvouletého syna Michaela (a to až do roku 856)
- ▶ Jedna z prvních věcí, které chce jako regentka udělat, je obnovení uctívání ikon
- ▶ Roku 843 je svolán koncil, na tomto koncilu je ustanoven nový patriarcha Methodios, rovněž je ustanoveno, že ikonodulové budou povoláni zpět z vyhnanství a jsou obnoveny posvátné ikony, přičemž ikonoklasmus je odsouzen jako hereze
- ▶ Mnoho příznivců ikonoklasmu bylo zbaveno svých funkcí a na jejich místa byli dosazeni ikonodulové nebo ti, kteří se zřekli svého předchozího vyznání
- ▶ Za tento svůj počín je Theodora ve východní církvi oslavována jako světice

Solidus znázorňující malého Michaela a jeho starší sestru Theklu

Triumf ortodoxie

- ▶ Theodořina regentská vláda již nepřinesla další zlomová opatření
- ▶ Theodora udržovala dobré politické vztahy se západem, Arabové v této době připravili Byzanckou říši o Krétu, nicméně byzanckým oddílům v čele s Theodořinými bratry se daří dosahovat vítězství ve střetech s Araby i paulikány
- ▶ Roku 855 pak Theodora oženiła svého tehdy šestnáctiletého syna Michaela s Eudokií, dcerou jednoho z císařských úředníků
- ▶ Pod nátlakem svého strýce Barda se Michael roku 856 zúčastní spiknutí proti Theodoře a jejímu oblíbenci Theoktistovi a nechá ho zavraždit, Theodora je následně zbavená svého postavení v regentské radě a císař je prohlášen za plnoletého
- ▶ Theodora potom po dobu dalších dvou let žije ve Velkém paláci, je však zbavena svých politických pravomocí a je tedy pouze císařovnou- matkou
- ▶ Roku 858 je donucena opustit palác a uchýlit se do kláštera, stejně je tomu i v případě Michaelových sester
- ▶ Nicméně roku 866 podléhá spiknutí i Barda a je zavražděn, císař jmenuje svého přítele Basilea za svého spolucísaře

Michael prohlašuje Basilea za svého spolucísáře

Theodora zpět u dvora

- ▶ Pravděpodobně kolem roku 863 byl císařovně dovolen návrat z kláštera a byly jí navráceny některé pravomoce, které náležely císařovně-matce a snad došlo i k smíření mezi ní a Michaelem
- ▶ Roku 867 byl císař zavražděn svým spolucísařem ve své vlastní komnatě
- ▶ Bez velkých obtíží pak Basileus dokázal aby byl jmenován jediným císařem
- ▶ Theodora tedy definitivně ztrácí své místo u císařského dvora a stahuje se do kláštera
- ▶ Téhož roku umírá a je pohřbena právě v tomto klášteře, ve kterém je pohřbena i její matka, její bratr Barda a později i její dcery
- ▶ Theodora byla později prohlášena za světici byzantské církve a na její památku je vzpomínáno vždy 11. února

Zdroje

- ▶ HERRIN, Judith. *Ženy v purpuru*. Praha: Mladá fronta, 2004. Kolumbus. ISBN 80-204-1191-7.
- ▶ VAVŘÍNEK, Vladimír a Petr BALCÁREK. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri, 2011. ISBN 978-80-7277-485-2.
- ▶ ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0454-8.